

HUNNESTADS RUNSTENAR

1876

Hunnestadsmonumentet
– Återutgivning av text från 1876

av Nils G. Bruzelius

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-447-7

Copyright © 2018 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

Runstenarna i Hunnestadsmonumentet var tidigare det mäktigaste vikingatida fornminnet i Skåne.

Men under århundradena försvann, och förstördes, många av stenarna.

I den här e-boken får du läsa en arkeologisk text från 1876 om de här runstenarna.

Texten publicerades ursprungligen i november år 1876 i tidskriften "Ny Illustrerad Tidning" med rubriken "Hunnestadsstenarna".

Författare till texten är fornforskaren Nils G. Bruzelius (1826–1895).

Några av stenarna finns i dag utställda på Kulturen i Lund.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

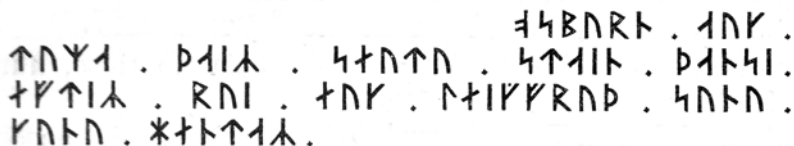
Skildring av runstenarna i Hunnestad

Den här texten publicerades ursprungligen i november år 1876 i tidskriften "Ny Illustrerad Tidning" med rubriken "Hunnestsstenarna". Författare till texten är Nils G. Bruzelius (1826–1895).

Ett af de största runmonument ej blott i Skåne, utan äfven i hela Skandinavien, bilda de för arkeologer välbekanta »Hunnestsstenarna». Dessa omnämnas första gången hos O. Worm, Danicorum monumentorum Libri sex, s. 187--197, hvarest monumentet i sin helhet är aftecknad t å sid. 188. På Worms tid funnos nämligen vid byn Hunnestad, Ljunits härad i Skåne, nära ruinerna af en gård eller borg, åtta stora stenar af granit, bland hvilka fem ännu stodo upprätt, men tre voro kullfallna. Af de upprättstående stenarna voro, enligt Worms beskrifning, två försedda med längre runinskrifter, samt dessutom den ena, n:o 1, med bilden af en qvinna (amazon) med hjälm på hufvudet och en yxa i högra handen, och den andra, n:o 2, med ett kors. Å den tredje uppstående stenen, n:o 4, var inhuggen en man, som red på ett fantasidjur och hade tyglar i venstra handen, samt i den högra en mängd flätningar. De två öfriga upprättstående

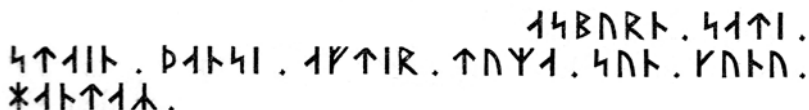
stenarna voro utan figurer eller runor. Af de tre kullfallna stenarna var en, n:o 7, utan spår af figurer, men å de två öfriga, n:o 5 och 6, voro fantasidjur jemte slingerfigurer inhugna. Worm liknar det ena djuret vid en björn, »gapande öfver några i krets hopvecklade flätningar», den andra vid »en med man försedd drake».

Worm läser på stenen n:o 1:

 The image shows a photograph of a stone with runic inscriptions. The runic text is arranged in three lines. The first line contains the characters 'ᚠᚢᚱᚱ', 'ᚩᚱᚱ', 'ᚱᚠᚠᚠ', 'ᚱᚠᚱᚱ', and 'ᚩᚱᚱ'. The second line contains 'ᚠᚠᚱᚱ', 'ᚱᚢᚱ', 'ᚠᚢᚱ', 'ᚠᚠᚱᚱᚱᚱᚱ', and 'ᚱᚢᚱ'. The third line contains 'ᚱᚢᚱ' and '*ᚠᚠᚱᚱ'.

Osburn aug Tume deir seute stain densi eftir Rui aug Leigfrud sunu kunu henter. Esbernus et Tme Lapidem Hunc Posuerunt Rui et Leigfrud Nurui suæ.

Å stenen n:o 2 läser Worm:

 The image shows a photograph of a stone with runic inscriptions. The runic text is arranged in three lines. The first line contains 'ᚠᚱᚱᚱᚱ', 'ᚱᚱᚱᚱ'. The second line contains 'ᚱᚱᚱᚱ', 'ᚩᚱᚱᚱ', 'ᚠᚠᚱᚱᚱ', 'ᚠᚢᚱᚱ', 'ᚱᚢᚱ', and 'ᚱᚢᚱ'. The third line contains '*ᚠᚠᚱᚱ'.

• Asburn seti stain densi eftir Tuma sun kunu henter Esbernus Lapidem Hunc Posuit Nurui suæ Tumæ.

Sedermåra är detta monument delvis aftecknad i Bautil, p. 318, samt af N. H. Sjöborg, Samlingar för Nordens Fornälskare, Tom. III, p. 9—10, fig. 12—16. Vid Sjöborgs besök på stället år 1814 sades att dessa stenar voro förstörda för ungefär 20 år sedan, men vid närmare undersökning fann nämnde fornforskare åtskilliga af dem insatta

i en stenmur på hemmanet n:o 9 Hunnestad, hvarest han lät utbryta dem. Sjöborg fann stenen n:o 2 hos Worm och nedra hälften af n:o 1, men slagen i tvänne delar. Stenarna n:o 4, 5 och 6 återfunnos deremot icke af Sjöborg. Dåvarande egaren af Marsvinsholm, excell. grefve E. Ruuth, lofvade att för bättre skydds skulle låta flytta dem till Marsvinsholms park, men att detta ej skett, synes deraf, att de ännu år 1868 qvarlågo på förut omnämnda plats.

Sjöborg läste efter Bautil på stenen n:o 1: Osburn auk Tuma thair sautu stain dansi autir Rui auk Ingorud sunu kuna hantar. Osbjörn och Tuma de satte denna sten efter Roe och efter hans sonhustru Ingrid.

Sjöborg läser på stenen n:o 2, som han sjelf aftecknat: Osburn sati stain dansi iftir Tuma sin kuna hantar; Osbjörn satte denna sten efter sin Tuma, som var hans hustru. Såsom här nedan skall visas har Sjöborg läst flera ord oriktigt samt, liksom Worm, ej rätt återgifvit åtskilliga runors form*.

Sedan jag efter åtskilliga besök på stället lyckats finna såväl öfra delen af stenen n:o 1, som n:o 4, omnämnde jag förhållandet för nuvarande egaren af Marsvinsholm, ryttmästaren frih. J. Stjernblad, som lofvade att framdeles låta uppställa ifrågavarande märkliga stenar på en passende plats i Marsvinsholms park. Då godt slädföre inträffade i början af år 1874, framfördes samtliga återfunna stenar oskadade till den s. k. norra slottsparken, der jag lät i en vacker skogsdunge, som är synlig från slottet, uppställa dem i samma ordning, som de framställas på Worms ritning, såsom här bifogade vackra teckning af den bekante arkeologiske tecknaren professor M. Petersen visar.

* För den form på runan S, manuskriptet anger, har vårt tryckeri ingen typ.

Å den främsta stenen till venster, 3,8 fot hög och 3,8 fot bred, är ett vackert kors inhugget i midten, samt kring kanten:

× ÆHBORÞ × 4T1I × 4T1IÞ ×
ÞTÞ4I × TÞ1IΛ × TÞYÞ × 4NÞ. YNÞT × **T1TΛ.

Osburn . sati . stain . þansi . aftir . tuma . sun . kuna . hantar .
Asbjörn satte denna sten efter Tume Gunne Hands son.

Å den andra stenen i ordningen, som är 4,1 fot hög och 5,8 fot bred, men slagen i tre stycken, hvarigenom åtskilliga runor skadats, framställes en skäggig man, ej en amason, med yxa i högra handen. Rundtomkring bilden, som genom stenens söndersprängning blifvit nedtill skadad, läses i två rader:

× ÆHBORÞ ×
ÞN(Y) × TÞΦI × ÞT1Λ × 4T1T1 × 4T1IÞ × ÞTÞ4I ×
T(N1I)Λ × RNI × TNY × T1YÞRND × 4NÞN ×
YNÞT × **T1(T)Λ × . ×

x . x Osburn x auk x Tumi x þair x sautu x stain x þansi x a(uti)R
x rui x auk x laikfrud x sunu x kuna x hantar. Åsbjörn och Tumme de
satte sten denna efter Roe och Ligfrud, Gunne Hands söner.

Då denna läsning helt och hållet afviker från de förut gjorda,
torde några ord till förklaring erfordras. Som ordet *hantar* ej fin-
nes begagnadt som gen. af *han* på någon känd runsten, men dere-
mot förekommer tillsammans med ordet *kuna* på båda ifrågavarande
runstenar, gjorde jag min vän, den kände språkforskaren, dr L.

Wimmer härpå uppmärksam vid vårt gemensamma besök på Marsvinsholm. Han förklarade då strax att *hantar* omöjligen kunde vara gen. af *han*, utan måste vara ett tillnamn till *Gunna*, gen. af *Gunni*, samt gen. af *hand*, sålunda lika med *handar*, hvilken förklaring synes mig vara fullt riktig.

Bilden på stenen föreställer då ej Ligfrud, som Worm säger, ej heller Roe, som Sjöborg antager, utan gubben Hunne Hand, hvilken förmodan får en viss sannolikhet derigenom, att bilden bär en väldig yxa, sådan som endast af en kraftig hand kunde svängas. Förmodligen har nämnde man varit en allmänt bekant och ansedd person, hvarför runristarna genom att utsätta namnet på och bilden af sin berömde fader, velat hedra sig sjelfva och sina bröder. I äldre tider voro liknande tillnamn ej sällsynta. Sålunda känner man från sagotiden en *Snorri fotr* (Snorre Fot), *Þorbjörn nef* (Torbjörn Näsa) och *Hroaldr Tá* (Roald Tå), hos Saxo Roldar articulus.

Hvad beträttar bilden på den tredje stenen, som är 6,2 fot hög och 3,2 fot bred, förmodar jag att den skall föreställa ej en man, utan en trollqvinna. Till detta antagande föranledes jag af den omständigheten, att figuren rider på ett fantasidjur, ulf, och håller ormar i händerna.

Då vi känna runstenarna n:o 5 och 6 endast genom Worms teckning, borde man ej derom uttala någon åsigt. Vi tillåta oss dock den gissningen, att möjl. djuret på n:o 5 skall föreställa Fenrisulven, gapande öfver jordkretsen. Föröfrigt påminna alla här omnämnda djurfigurer mycket om dem, som förekomma å den bekanta Helgonabacksstenen öfver Ulaf och Utar, på runstenshögen i botaniska trädgården i Lund, å Ulfs runsten i Tullstorps kyrkogårdsmur och å Gorm den gamles minnessten i Jellinge. Sammanställa vi förut om-

nämnda, på hedendomen häntydande figurer å stenarna 4, 5 och 6, med korset å runstenen n:o 2, torde man med temlig visshet kunna antaga, att här aftecknade minnesstenar tillhöra öfvergångstiden mellan hedendom och kristendom, det vill säga sista hälften af 9:de eller första hälften af 10:de århundradet.

I »Skånske herregårdar» omnämner prof. G. Ljunggren vid beskrifningen om Marsvinsholm, att Hunnestadsstenen n:o 2 skulle vara flyttad till Marsvinsholms park. Denna uppgift bygger på ett misstag, ty den i sydöstliga delen af parken uppställda runstenen, hvilken Ljunggren beskriver, har aldrig stått i Hunnestad, utan, enl. Worm, M. D., s. 178, 9, i Bjersö vid vägen till Gunderslev (Gundralöf). Ännu tidigare hade den haft sin plats på en kulle i granskapet, men enligt sägen blifvit flyttad af förvaltaren hos en Ystads borgmästare, dock, som Worm naivt anmärker, ej ostraffadt. »Ty, som alla veta berätta, fick han plikta med sin helsa och tillbragte ett uselt lif, lärande genom sitt exempel, att man icke ostraffadt vanhelgar fädrens (ja, äfven välförtjänta hedningars) minnesmärken, helgade åt evigheten med stor omkostnad och fromt nit.» Å stenen läses, i nuvarande språk: Åke satte denna sten efter Ulf broder sin, en mycket förträfflig hjelte.

Å n:o 3 Skårby, hörande under Marsvinsholms herresäte, ligger kullfallen på en äng en mycket stor runsten, aftecknad hos Worm, M. D., s. 183. Denna ansenliga sten, som är rest öfver Tumme af hans bröder Kaulfr och Audir, och på hvilken ett fantasidjur är inhugget å midten, lider på grund af dess liggande ställning mycket af väderlekens vexlingar. Friherre Stjernblad, underrättad om förhållandet, har lofvat att låta uppställa densamma i Marsvinsholms park, som då kommer att hysa det största antal runstenar, som finnes på något

ställe i Skåne, med undantag af den förut omnämnda »runstenshögen” i Lund.

Runstenssamlingen i Marsvinsholms park, Skåne.

Tecknad af Magnus Petersen.

Viktiga ord och personer

Amasoner.

Mytisk stam med krigiska kvinnor i den grekiska mytologin.

Bautil.

Det första omfattande uppslagsverket med bilder av runstenar. Gavs ut 1750 och innehöll 1 173 teckningar.

Bruzelius, Nils Gustaf.

[1826–1895] Svensk arkeolog. Var under större delen av sitt liv verksam vid Lunds universitet. Reste omkring mycket i landet och dokumenterade fornminnen. Gjorde också många utgrävningar.

Fenrisulven.

En jättelik varg i den nordiska mytologin. Vargen var son till en jättinna och guden Loke och var ett farligt monster.

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Gorm den gamle.

[död ca 958] Dansk kung under 900-talet. Var gift med drottning

Tyra och styrde riket från staden Jelling där han troligen också ligger begravd i en storhög.

Ljunggren, Gustaf Håkan Jordan.

[1823–1905] Svensk författare och professor vid Lunds universitet. Var ledamot av Svenska Akademien från 1865 (stol nr 18). Är mest känd för sitt stora uppslagsverk "Skånska herregårdar" (1852-1863)

Ruuth, Eric.

[1746–1820] Svensk greve, företagare och politiker. Är mest känd som grundare av Höganäsbolaget.

Saxo.

[ca 1200-talet] Dansk historieskrivare känd som Saxo Grammaticus. Han är mest känd för sin historiebok "Gesta Danorum".

Stiernblad, Jules.

[1813–1886] Svensk baron, finansman och politiker. Var främst aktiv inom försvarspolitikerna men satt även med i statsutskottet.

Sjöborg, Nils Henrik.

[1767–1838] Svenske historikern Nils Henrik Sjöborg var professor i Lund. Hans mest berömda verk "Inledning till kännedom af fäderneslandets antiqviteter" kom 1797.

Wimmer, Ludvig Frands Adalbert.

[1839–1920] Dansk språkforskare och runexpert. Skrev flera viktiga verk för runforskningen, bland annat "Oldnordisk form-lære" (1870), "Oldnordisk læsebog" (1870) och det stora verket

”De danske rundemindesmærker” (1894-1908).

Worm, Ole.

[1588–1654] Dansk läkare och fornforskare. Worm gjorde stora insatser för runforskningen och publicerade en samlingsvolym med danska runskrifter. Han gjorde också stora insatser för forskningen om embryon.